

PRIZONIERII DE PE TERITORIUL ROMÂNIEI – O PERMANENȚĂ ÎN RELAȚIILE DIPLOMATICE ROMÂNIA – VATICAN (1939 - 1944)

Adela Herban

Relațiile diplomatice ale României cu Vaticanul au atins o multitudine de aspecte. Una din ele, de importanță deosebită, a fost aceea de asistare a oamenilor supuși represiunilor de război. Interesul manifestat de Sfântul Scaun pentru ușurarea suferințelor ca și eforturile depuse de Nunțiul apostolic Andrea Cassulo s-a manifestat prin diverse forme de intervenții, ajutoare materiale și spirituale, vizite în lagărele de concentrare, etc.

Preocuparea de a interveni în sprijinul persoanelor suferinde de pe urma războiului a apărut în activitatea Nunțiului din București încă din primele zile ale refugiului polonezilor în România, imediat după invazia nazistă din septembrie 1939. În general, el s-a încadrat în măsurile luate de Guvernul român pentru a asigura azilul necesar atât autorităților, cât și populației Poloniei, invadată de naziști și sovietici.

În ideea apărării victimelor războiului și a drepturilor prizonierilor, Sfântul Scaun a trecut la organizarea unui cadru legal de drept internațional, apelând, prin nunțiaturile respective, la Guvernele Germaniei, României, Ungariei, Letoniei și Lituaniei pentru a obține liste nominale ale prizonierilor. Prin Crucea Roșie Internațională, până la 7 mai 1940, trimisese deja sume importante pentru ajutorul lor (în România: 2.107.000 lei).

Situația s-a complicat cu timpul, extinderea războiului și dominația nazismului luând forme incisive, pe deasupra guvernelor statelor mai mici, dispunând de refugiații polonezi din România ca de prizonierii proprii.

Nunțiul s-a ocupat de refugiații polonezi ca unic reprezentant, din momentul în care Sir Reginald Harvey Hoare, Ministru englez la București din 1935, a părăsit România după întreruperea relațiilor diplomatice din 10 februarie 1941.

Nunțiul apostolic de la București a întocmit un Raport datat 3 octombrie/41 (prin care se arătau presiunile Germaniei pentru deportarea polonezilor – n.n.), la care trebuie să mai adăugăm și vizita pe care i-a făcut-o Ministrul Angliei, Sir Reginald Hoare, ca să-l cointereneze în cazul prizonierilor polonezi, forțați să plece în Germania, împotriva dispozițiilor cuprinse în Convenția Internațională de la Haga din anul 1907.

În această problemă, Ministrul i-a dat o Notă scurtă, ca Memorator, exprimându-și amărăciunea față de Guvernul român care nu și-a respectat deciziile luate în Convenția Internațională, valabilă cu privire la prizonierii de război.

Nunțiul i-a repetat și Ministrului Hoare ceea ce spusese la Comitetul polonez și care, cu acea ocazie, n-ar fi trecut cu vederea, să se audă în cercurile Guvernului român cum stăteau lucrurile în chip real, adăugând că, fiind vorba de un caz atât de jalnic, ar fi pledat pentru o înțelegere de îndulcire, pe cât posibil, a condițiilor generale ale refugiaților. Nunțiul fusese două zile consecutiv la Ministerul de Externe și a vorbit despre condițiile penibile acordate refugiaților. Interlocutorul său, Directorul protocolului, care a luat Notă, și Ministrul Cretzianu (Secretar general al M.A.E – n.n.), care i-a spus că, înainte de a-i face pe prizonieri să plece, a intervenit un Pact semnat între Guvernul român și cel german, prin care acesta din urmă își lua obligația de a-i trata pe prizonieri, așa cum au fost tratați și respectați în România.

Pentru civili, se va folosi un program special, pentru anumite clase de persoane și pentru anumite persoane particulare.

Măsura nu fusese luată de Ministerul de Externe, ci de Oficiul de poliție în legătură cu Guvernul german, dat fiind momentul respectiv și ruperea relațiilor dintre România și Anglia, de teamă că refugiații polonezi ar putea să comunice informații de ordin militar, respectivelor guverne angajate în conflict.

Nunțul i-a făcut o vizită reprezentantului Angliei la București, dar nu a intrat cu el în amănunte, limitându-se la asigurarea că făcuse pasul (solicitând asistența prizonierilor – n. n.) și că Guvernul român se afla într-o poziție dificilă și delicată, din cauza circumstanțelor date. Ministrul i-a mulțumit, repetându-i că nu i-a plăcut felul cum a acționat Guvernul român în acea împrejurare. Și astfel s-a terminat discuția. Nunțul nota că Guvernul român a înțeles imediat caracterul intervenției sale, care nu putea și nici nu trebuia să aibă decât un caracter de simplă caritate.

Reprezentantul Vaticanului la București mai nota că momentul era foarte grav pentru România și pentru toți. Credea că Ministrul Hoare urma a părăsi Bucureștiul în câteva zile. Vorbind cu el, Nunțul nu a adus vorba despre acest lucru, dar a simțit nevoia să-l asigure de sentimentele sale de bunăvoință ca și de acelea ale Sfântului Scaun, după cum, în diferite împrejurări, și Guvernul englez s-a manifestat față de Vatican.

Măsurile Guvernului de la Berlin nu-și schimbau caracterul represiv și urmăreau ca refugiații polonezi să fie internați în propriile lagăre de concentrare. Cardinalul Maglione la 2 aprilie 1941, îl informa pe Cazimir Papée, Ambasadorul Poloniei pe lângă Vatican, în urma insistenței acestuia pentru o intervenție în România: „După cum știe Excel. V.ră, am avut ocazia să recomand eu însumi verbal, pe Generalul Antonescu, cu ocazia vizitei sale la Vatican (la 16 noiembrie 1940 – n.n.), despre soarta refugiaților polonezi din România. Mai mult, am însărcinat apoi pe E.S. Nunțul apostolic la București să insiste pe lângă Guvernul român asupra acestor recomandări. Nunțul, care s-a grăbit să execute recomandările primite, mi-a comunicat în ultimul timp, că a primit, din partea Guvernului român, asigurarea că vechii membri ai Guvernului polonez se vor bucura de dreptul de azil și nu vor fi persecutați, că generalii, ofițerii și soldații polonezi transferați în Germania se bucurau de un tratament asemănător cu cel acordat în România, în virtutea unui angajament formal luat de Guvernul german față de cel român; că refugiații polonezi civili, dirijați spre Germania, părăsiseră România, ca urmare a consimțământului lor categoric și că cei care voiseră să rămână în România nu erau persecutați și puteau să rămână acolo, chiar în viitor, dar că, pentru rațiuni de ordine internă, trebuiau să trăiască în locuri de concentrare.

Nu trebuie să mai adaug ceva, fiindcă E. V. știe că Sfântul Scaun a venit deja în ajutorul acestor nefericiți sub numeroase forme și va continua prin orice măsură posibilă”.

Așa cum am menționat deja, intervențiile Guvernului român pentru protejarea refugiaților polonezi s-au lovit de opoziția autorităților germane, care îi considerau prizonieri de război și îi transportau în lagărele din Germania. Cu toate acestea, Guvernul român și Sfântul Scaun au continuat sub diverse forme măsurile de apărare. Este cunoscut cazul Colonelului Beck, fost Ministru de Externe al Poloniei, care a rămas în România până la moartea sa survenită în 1944. Condițiile grele de război și evoluția rezistenței poloneze regrupată în Occident, ca și interesele divergente interne

ale diferitelor fracțiuni au creat diferite dificultăți pentru Guvernul polonez în exil și, totodată pentru acțiunile dintre România și Vatican¹.

În ceea ce privește asistența altor prizonieri de război, acțiunile Sfântului Scaun au fost organizate pe plan internațional și recunoscute de tratatele privind apărarea demnității umane, valabile pentru toate națiunile, statele și religiile. Sfântul Scaun a cerut organizarea acestei asistențe, prin reprezentanțele sale diplomatice, în colaborare cu guvernele locale.

În urma informațiilor privind situația prizonierilor sovietici în România, Cardinalul Tardini nota la data de 9 septembrie 1942 următoarele:

„ Acțiunea Sfântului Scaun pentru prizonierii din frontul rusesc

2 august 1941. A fost acceptată propunerea de a ne interesa de prizonierii frontului rusesc.

Acțiuni pentru prizonierii ruși:

5 august 1941. Eminența Sa dispune să se ceară Nunțiilor de la Budapesta și București listele prizonierilor ruși. La 18 august s-a expedit adresa oficială.

Referitor la Mons. Cassulo: răspunde că Vice Președintele Consiliului de Miniștri, Mihai Antonescu, s-a arătat dispus să sprijine propunerile Sfântului Scaun dar, pentru moment, nu s-a putut stabili cum să ajute la atâtea necesități și cereri de informații. Excel. Sa cere instrucțiuni.

21 octombrie 1942. Se trimit instrucțiunile cerute.

13 noiembrie 1941. Nunțul apostolic raportează că încă nu a reușit să se vadă cu membrii Guvernului.

25 noiembrie 1941. Într-un Raport ulterior, Nunțul spune că încă nu a obținut concesiile cerute Guvernului: semnaleză totuși greutatea de apropiere de ruși „care stau sub mână a două puteri” etc. Raportează despre puținul pe care l-a făcut în vizitele sale.

7 decembrie 1941. Nunțul apostolic raportează despre concesiile ce i le-a făcut Guvernul: va vizita acum pe prizonieri, încă negrupați toți pe centre.

15 ianuarie 1942. Nunțul va fi rugat să vadă dacă, cu ocazia vizitei anunțate, va putea obține listele prizonierilor.

8 aprilie 1942. Nunțul din România transmite textul autorizației primită de la Guvern să viziteze lagărele de prizonieri. Întreabă dacă poate să ceară vizită și la cei controlați de germani. I se răspunde să ceară să-i viziteze pe prizonierii ruși controlați de germani, dar fără să insiste. I se reamintește nevoia de date și informații despre prizonierii ruși².

La 5 mai semnalăm o Notă privind convorbirea pe care a avut-o Mihai Antonescu cu Andrea Cassulo, în legătură cu starea prizonierilor ruși precum și unele aspecte ale relațiilor bilaterale.

Nunțul apostolic i-a vorbit interlocutorului său despre dorința de a vizita lagărele de prizonieri. Mihai Antonescu i-a promis tot concursul.

În schimb, însă, Sfântul Scaun se va îngriji să se facă cea mai largă publicitate asupra constatărilor făcute în România despre regimul prizonierilor ruși, cerând ca și prizonierii români din Rusia să fie supuși aceluiași tratament.

Mihai Antonescu i-a promis Nunțului că î-l va conduce personal în județul Argeș, unde erau lagărele de prizonieri, pentru a vedea tratamentul și condițiile de muncă ale acestora³. La 3 iunie a fost întocmită o Notă de convorbire a lui Mihai

¹ Ion Dumitriu Snagov, România în diplomația Vaticanului. 1939 – 1944, București, 1991, p. 188 – 191.

² Ion Dumitriu Snagov, op cit. , p. 192 – 193.

³ xxx, România – Vatican. Relații diplomatice. 1920 – 1950, vol . I, București, 2003, p. 225 – 226.

Antonescu cu Mons. Andrea Cassulo, privind vizita acestuia în lagărele de prizonieri ruși și situația românilor din Transilvania ocupată.

În Notă se spune că Nunțiul a venit la Mihai Antonescu pentru a stabili cu acesta programul definitiv al vizitei sale în lagărele de prizonieri ruși, pe care acesta l-a aprobat⁴.

Ne propunem în continuare să intrăm în amănunte privind programul vizitei în lagărele de prizonieri ruși.

În zilele de 4 și 5 iunie a.c. Mons. Cassulo, însoțit de Mihai Antonescu, din partea Guvernului român, cu Smochină, interpret pentru limba rusă, și un reporter cinematografic de la Ministerul propagandei, a vizitat lagărele de prizonieri de la Corbeni – Argeș, Vlădeni – Brașov și Ucea – Făgăraș, în scopul de a vedea felul cum sunt tratați prizonierii în România.

Primit cu multă deferință de Prefectul județului Prahova, Nunțiul apostolic, după ce a dat binecuvântarea pentru populația județului, a făcut o escală la Curtea de Argeș unde s-a închinat în fața mormintelor regești, pe care le-a binecuvântat. La Corbeni a fost întâmpinat de Comandantul lagărului, maiorul Bălăianu, care i-a dat raportul, garda prezentând armele.

S-au vizitat: dormitoare, bucătăria, baia, infirmeria și șantierul satului „Antonești”.

Peste tot Nunțiul a fost întâmpinat de șefii respectivi, care au prezentat Raportul în cea mai corectă atitudine ostășească, fapt ce a impresionat deosebit pe Înaltul prelat.

Prizonierii, împărțiți pe ateliere de lucru, în lagăr sau în afară, pe șantierele de lucru, într-o perfectă curățenie și bună dispoziție, își executau programul lor în cea mai perfectă ordine. Eminența Sa s-a oprit la fiecare din aceste grupe, a stat de vorbă cu prizonierii și tuturor le-a dat încurajarea și binecuvântarea sa.

În bucătărie a gustat din mâncare și a cercetat cu polonicul calitatea și cantitatea alimentelor. De asemenea a vizitat depozitul de alimente. Pentru dejun prizonierii aveau o ciorbă de fasole prăjită cu ceapă și slănină, o jumătate pâine și o salată orientală din cartofi și ceapă.

În sfârșit, a cerut să vorbească tuturor prizonierilor adunați pe platoul șantierului de lucru.

Până să ajungă acolo, în mod spontan și din proprie inițiativă, câteva fete și flăcăi din sat s-au adunat în grabă și au intonat în cinstea prelatului cântarea religioasă „Pre stăpânul”, iar o fetiță i-a oferit flori. Vădit mișcat, Eminența Sa s-a oprit și le-a vorbit în românește, binecuvântându-i și felicitându-i pentru frumosul lor gest și pentru frumoasele lor costume. Apoi le-a împărțit personal iconița Maicii Domnului, pe care Eminența Sa a multiplicat-o în mii de exemplare pe carton pentru a le distribui prizonierilor.

Un locotenent din cadrele lagărului a prezentat raportul, după care Eminența Sa a intrat în careu și le-a vorbit prizonierilor: „Scumpii mei frați, Vin în mijlocul vostru cu o misiune specială din partea Sanctității Sale Papa de la Roma, a aceluia ce suferă de toate necazurile omenirii și care zi și noapte se roagă neîncetat pentru voi, să vă aducă binecuvântarea Sa.

Am fost pretutindeni și am văzut multe în viața mea păstorească, dar cea mai mare bucurie o am venind aici unde văd regăsirea voastră creștinească. Văd într-adevăr semnul crucii pe fețele voastre senine și părăsite de încruntarea celor 20 de ani de

⁴ Arh. M.A.E., F 71, 1920 – 1944, Vatican – Relații cu România, 1941 – 1942, vol 22, p. 250 – 252.

amarnică suferință. Aduceți-vă aminte că suntem cu toții copiii lui Dumnezeu și ochii noștri să fie mereu îndreptați spre El, pentru a ne da protecțiunea Sa divină.

Vă recomand să vă rugați în fiecare zi, dimineața și seara, făcând semnul crucii și spunând o rugăciune. În felul acesta vă apropiați în fiecare zi de Dumnezeu, marele nostru protector.

Aveți norocul să fiți în România, țară binecuvântată, care vă dă toată atenția creștină. Vă văd bine îmbrăcați, curați, bine îngrijiți, bine hrăniți. Sunt foarte fericit de această constatare.

De acea, nu am decât cuvinte să vă recomand cât să fiți de ascultători și de recunoscători M.S. Regele Mihai I, Excelenței Sale Mareșalului Antonescu și Guvernului, care se îngrijește atât de bine de viața voastră. La fel nu am cuvinte de laudă pentru autoritățile locale și ofițerii voștri care atât de părintesc și de creștin se ocupă de viața și sănătatea voastră.

Să aveți un sentiment de prietenie față de poporul român și conducătorii săi și să domnească între voi spiritul armoniei creștine.

Binecuvântarea Suveranului Pontif și a mea să cadă asupra capetelor voastre și asupra familiilor voastre, în numele Tatălui, al Fiului și a Sfântului Spirit, Amin”.

La cererea Eminenței Sale, prizonierii au cântat în cor „Tatăl nostru” și din proprie inițiativă un „Imn pentru Mareșal” care a plăcut mult întregii asistențe.

Le-a împărțit apoi iconițe și țigări. Cu ochii umezi și vădit emoționați, prizonierii primeau darul făcând semnul crucii și sărutând mâna prelatului.

Astfel de scene de o deosebită duioșie au fost văzute chiar la soldații de origine necreștină (lătari, uzbeci, etc.).

În timp ce prizonierii mergeau să se așeze la masă pentru dejun, Eminența Sa se bucura din plin de frumoasele dansuri naționale de pe pajiștea alăturată, la care se încinseseră cele câteva perechi de tineri care îl întâmpinaseră cântând la sosire.

A doua zi, 5 iunie, urma a fi vizitat lagărul de la Vlădeni. Plecarea pe direcția Brașov-Făgăraș, a fost întreruptă de o escală de circa 40' la căminul „Sf. Maria” (proprietatea Institutului „Pitar Moș”) de pe valea Timișului. Aici, în capela căminului Eminența Sa a făcut o scurtă rugăciune, urmată apoi de o gustare servită de maicile Institutului.

În lagărul de la Vlădeni se găseau 1.400 de prizonieri.

Întâmpinat de Prefectul de Făgăraș, col. Andreescu, Prefectul de Brașov, col. Craiu, Comandantul lagărului, lt. Col. Nițescu, Protopopul catolic din Brașov, autoritățile locale din Vlădeni, inclusiv corpul didactic, Mons. Cassulo a făcut pentru început vizite scurte la școala primară și cancelariile lagărului și apoi, pe larg, lagărului propriu-zis.

Prima vizită s-a făcut la cimitirul prizonierilor unde se odihnesc trei sute de morți, cimitir foarte bine îngrijit: cu cruci la căpătâiul pe care stă scris numele și semnul religiei fiecăruia, cu împrejmuire și alee de acces, cu cruce dominantă la mijloc. Mons. Cassulo a făcut o scurtă rugăciune acolo, a binecuvântat morții, s-a plimbat prin cimitir aducând mereu cuvinte de laudă celor care s-au îngrijit atât de creștinește de acei „fii ai Domnului”. S-a interesat apoi de cauza morții, constatând că toți au venit cu afecțiuni vechi sau căpătate în război care n-au putut fi salvați, cu toată îngrijirea medicală ce li s-a dat. Fapt extrem de îmbucurător nu a existat tifos exantematic în aceste lagăre.

A urmat apoi vizita lagărului – Secția I (600 prizonieri) într-o pajiște verde, minunat încadrată de înălțimi acoperite cu păduri, în apropierea unui pârâiaș cu apă

curgătoare: lagărul – perfect ordonat și bine îngrijit – părea mai degrabă o tabără de campanie pentru plăcere, pentru sezon.

Comandantul secției a prezentat raportul; în spatele lui imediat, preotul și medicul lagărului, ofițerul cu informațiile, inginerul C.F.R. care dirija tehnic munca prizonierilor la construcția unui tunel de cale ferată.

Un portal monumental, executat din lemne îmbinate, cu chipul Mareșalului, cu harta țării și, simbolic, chipul soldatului care luptă pentru noile fruntarii, străjuia la intrare ca un omagiu recunoscător al tuturor celor care trăiesc în imediata lui apropiere. Câțiva pași în interiorul lagărului, un crucifix pictat de un prizonier stătea de veghe spre a aminti permanent acelor care și-au pierdut credința că numai în Cristos stă regăsirea.

Andrea Cassulo s-a apropiat și a sărutat în chip educativ crucifixul, apoi s-a întreținut cu preotul lagărului, Chihaiciuc Octav (bucovinean cu gradul de căpitan), interesându-se de exercitarea atribuțiilor sale în opera de creștinare a prizonierilor.

Există într-adevăr în interiorul lagărului o casă de rugăciuni (o baracă mare) cu un altar improvizat și o pajiște verde, având o troiță în mijloc. Aici, individual și colectiv, în orele de repaus și în zilele de sărbătoare, prizonierii erau chemați la rugăciune.

S-au vizitat rând pe rând bucătăriile, magaziiile de alimente, dormitoare, sălile de mese (un pavilion acoperit cu verdeață), spitalul răniților cu boli interne și chirurgicale, casa de rugăciuni, muzeul lagărului, dormitoare.

Mons. Cassulo a stat de vorbă îndelung cu bucătarii, cu bolnavii, cu lucrătorii, etc., interesându-se îndeaproape de tratamentul special al fiecăruia. Starea generală fizică și înfățișarea bună a fiecăruia în parte trădau într-adevăr un bun tratament care confirma în totul declarațiile prizonierilor.

Ca și la Corbeni, fiind în preajma mesei, a cerut îngăduința să se adune prizonierii și să le vorbească, spunându-le în general aceleași idei ca și celorlalți, cu o varietate de fraze caracteristice erudiției Înalțului Prelat.

La sfârșit le-a împărțit iconițe, țigări, cu aceleași scene de biruințe creștine pe fețele celor câștigați sau reînțorși la credința maternă.

Elementul de noutate a fost acela că Mons. Cassulo s-a adresat soldaților români, circa un pluton, adunați în ordine perfectă să cinstească cuvântul înaltului oaspete.

„Scumpii mei soldați și frați,

Am venit aici să mă interesez de viața acelor care sunt în mâinile voastre și să le aduc binecuvântarea Suveranului Pontif,

Ceea ce văd aici îmi umple inima de bucurie. Sunt încântat și mulțumit de sentimentele voastre omenești față de prizonierii voștri. Citesc aceasta pe fețele lor și pe fețele voastre. Se înțelege că trebuie să vă faceți datoria ca soldați față de prizonieri, dar nu uitați că trebuie să-i priviți ca oameni care și-au lepădat arma și au făcut act de supunere și că noi toți suntem fiii aceluiași Dumnezeu care veghează asupra noastră după felul cum am crezut și ne-am închinat lui.

Trăiască România,

Trăiască Regele,

Trăiască Mareșalul Antonescu,

Să trăiască Armata română”.

Urările Înalțului Prelat au fost urmate de ovații prelungite, după care Eminența Sa a asistat la rugăciunea pentru așezarea la masă a prizonierilor și apoi la distribuirea hranei.

Personal, a gustat și a distribuit hrana cu polonicul, spunând fiecăruia cuvinte de îmbărbătare.

La orele 12,30 s-a îndreptat spre Ucea (unde se găsea lagărul Secției a II-a) cu 200 de prizonieri.

Sosirea a avut loc după servirea mesei, când prizonierii se găseau în repaus. Imediat ce au fost adunați, Comandantul lagărului a prezentat raportul, după care Mons. Cassulo a vizitat un dormitor și infirmeria, apoi a adresat prizonierilor câteva cuvinte cu respectiva binecuvântare din partea Suveranului Pontif și a Eminenței Sale. Ca și celorlalți, li s-au împărțit iconițe și țigări.

În deplina mulțumire și încântare a tuturor, cu deosebire a Eminenței Sale, vizita a luat sfârșit la orele 14,30, după care s-au înapoiat la Făgăraș. Aici a avut loc un dejun oferit de Prefectul județului.

La orele 14,30-20,00, conform programului, urma întoarcerea la București, prin Brașov - Ploiești.

Pe tot traseul, la înapoiere, Mons. Cassulo nu a încetat o secundă de a lăuda bunul tratament de care se bucurau prizonierii în România.

A cerut ca fotografiile sau filmele scoase cu această ocazie, care ar putea servi drept document în această privință, să-i fie remise în câte 1-2 exemplare, pentru Sfântul Scaun.

Oficialii români ce-l însoțeau au promis că Ministerul Propagandei se va ocupa de această problemă, întocmind un documentar special cu vizite le care au fost efectuate ca și pentru cele care vor mai avea loc, acestea putând servi și interesele propagandei românești. Un exemplar urmând a fi rezervat Președinției.

Era de dorit ca filmările scoase cu această ocazie, cel puțin în parte, să apară în completările cinematografice din țară și teritoriile ocupate.

Eminența Sa și-a manifestat dorința ca după 20 ale lunii curente să mai viziteze și celelalte lagăre, în speță Vaslui și Independența.

Iconițele împărțite prizonierilor reprezentau chipul „Maicii Domnului” din România, icoană aflată într-una din bisericile din sudul Italiei cu o vechime de mai bine de 300 de ani, icoană care a dat imboldul Înalt Prea Sfinției Sale să scrie un studiu despre cultul sau adorațiunea Maicii Domnului din România. Maiorului Al. Marin, Adjutantului Conducătorului Statului, care l-a însoțit pe Mons. Cassulo, i-a înmânat cu dedicație un astfel de studiu din care rezultă numai lucruri frumoase pentru neamul românesc și din care se constată că pentru lumea catolică România era numită „grădina Maicii Domnului”.

Cu aprobarea Președinției, Maiorul Al. Marin a pus la dispoziția Mons. Cassulo 10.000 țigări trupă și 2.000 țigări ofițerești, care au fost distribuite de I.P.S.S. prizonierilor și ofițerilor cadre.

La despărțire Mons. Cassulo la rugat pe Maiorul Al. Marin să transmită afectuoase mulțumiri Mareșalului și Președintelui Consiliului de Miniștri pentru prilejul fericit ce i s-a dat să cunoască tratamentul prizonierilor în România și călduroase felicitări pentru felul în care a fost rezolvată această problemă.

Raportul purtând semnătura Maiorului Al. Marin conține și un post scriptum prin care acesta recomandă ca Direcția Presei de pe lângă Președinția Consiliului să dea un comunicat de presă în legătură cu respectiva vizită insistând pe rezultatele obținute.

El sublinia că un bun gazetar, servindu-se de respectivul raport, ar putea scoate un reportaj interesant, educativ și propagandistic național⁵.

În revista catolică „Ecclesia”, organ al Biroului de Informații al Cetății Vaticanului, în numărului pe decembrie 1942, se regăsea o dare de seamă asupra vizitei făcute, în vara aceluia an de Nunțiul apostolic, Mons. Andrea Cassulo, în diferite tabere de prizonieri din România

Generalul Papp spunea în scrisoare că articolul era frumos ilustrat și sublinia chipul deferent în care reprezentantul papal a fost întâmpinat pretutindeni, fie de autorități fie de populație, precum și regimul lagărelor care „corespundea normelor stabilite de convențiile internaționale”.

Articolul se numea simplu, „România”. Pentru început autorul arăta că, în primele zile ale lunii iunie, Mons. Andrea Cassulo a vizitat trei lagăre de prizonieri de război. Autoritățile civile și militare au înlesnit aceste vizite, organizând programul călătoriei iar, un înalt funcționar al Ministerului Afacerilor Străine, l-a însoțit.

Nunțiul, primit cu onoruri și întâmpinat de către diriguitori cu manifestările celui mai înalt respect, a vizitat în toate taberele dormitoare, băile, infirmeria, șantierele de muncă. În bucătăria a gustat hrana destinată prizonierilor.

În prima tabără a vorbit prizonierilor, începând cu următoarele cuvinte: „Vin în mijlocul vostru cu o misiune specială din partea Sanctității Sale Papa de la Roma, din partea Aceluia care suferă de toate suferințele care s-au abătut asupra omenirii și care zi și noapte se roagă pentru voi; am misiunea de a vă aduce vouă Binecuvântarea Sa”.

Cuvintele pline de simplitate părintească au coborât în inima ascultătorilor – spuneau cei de la ziar. Nunțiul după ce i-a sfătuit să nu neglijeze rugăciunea i-a invitat să se roage împreună cu el și atunci cea mai mare parte dintre prizonieri a rostit „Pater Noster” – continuau cei de la ziar.

După aceia Nunțiul a distribuit imagini și amintiri, pe care prizonierii le-au primit manifestându-și via lor mulțumire, făcând semnul crucii și sărutând mâna Prelatului. Aceste scene extrem de mișcătoare s-au repetat și printre prizonierii ce nu erau creștini – sublinia autorul articolului.

Însăși prizonierii au înălțat în mijlocul taberei o cruce mare în jurul căreia se adunau să se roage la ora mesei și seara⁶.

În cea de a doua tabără, Nunțiul, după salutările de rigoare, a vizitat cimitirul, unde, la umbra unei alte cruci, erau înmormântați prizonierii care muriseră de pe urma bolilor contactate sau a rănilor primite în război. După ce a binecuvântat mormintele, Nunțiul a ieșit din tabără constatând cu o vie mulțumire un mare crucifix pictat pe poartă. Era o inițiativă a prizonierilor și opera unuia din ei. O baracă de lemn a fost transformată în capelă, cu icoane pe pereți. După o scurtă rugăciune, Nunțiul a vizitat apoi diverse localuri, purtând lungi convorbiri cu prizonierii în timpul mesei.

După ce a spus rugăciunile și a dat binecuvântarea, Nunțiul însuși a început prin a servi la masă, provocând o vie și adâncă emoție. Mons. Cassulo a explicat că nimeni nu trebuie să se mire văzând pe trimisul Papei că servește la masă, deoarece Isus Christos a spus și ne-a învățat că cel dintâi trebuie să fie ultimul și că a comanda înseamnă a servi; Papa într-adevăr se definește singur „Servitorul servitorilor” – a mai spus Nunțiul.

⁵ XXX, România-Vatican ..., p. 230-237.

⁶ Arh. M.A.E., F71, 1920 – 1944, Vatican. Relații cu Vaticanul, 1941 – 1942, vol 22, p. 257 – 260.

Nunțiul a continuat apoi convorbirea cu mulțimea de prizonieri, care s-au strâns în jurul lui, doritori de a-i aduce omagii și de a schimba câteva cuvinte cu el. Cu toată varietatea limbilor și mai cu seamă a dialectelor, Mons. Cassulo a izbutit a înțelege și a se face înțeles, adesea fără ajutorul interpretului, primind cererile cu bunăvoință. Din partea sa, căutând să mulțumească atâtea cereri, el nu uita să îndrume convorbirea către subiecte și gândiri mai înalte. „Am trecut pe lângă ei - scria Nunțiul într-un Raport – dându-le mâna și vorbindu-le de Dumnezeu. Au plecat fruntea și unii dintre ei, mișcați adânc, au căzut în genunchi. N-ai fi zis că deasupra lor trecuse crivățul negațiunei. Sufletul a rămas creștin, iar credința nu s-a stins”.

Mons. Cassulo a vorbit de asemenea cu prizonierii care munceau. Aceștia, în grupuri ordonate, creștini și necreștini, cântau cântece religioase.

„În acele momente – scria Nunțiul – parcă se spulberase grozăvia războiului, așa precum dispăruseră diferențele de confesiune”.

Un preot rutean-ortodox oficia în acea tabără – mai scria autorul articolului. Acesta a manifestat față de Nunțiu cel mai mare respect, cerându-i în dar câteva copii a Evangheliei în limba slavă. Întors la sediu, Nunțiu a satisfăcut imediat cererea acestuia.

Reprezentanții Guvernului i-au cerut Mons. Andrea Cassulo un cuvânt de îmbărbătare pentru ofițerii și soldații însărcinați cu paza taberei. Acesta a aderat cu amabilitate la această dorință atât de nobilă și a pronunțat înalte cuvinte de credință, îndemnând pe militari a considera ca pe o scară îndatoririle religioasă și patriotică bunul tratament al prizonierilor⁷.

În cea de a treia tabără, situată într-o zonă muntoasă, Nunțiul s-a oprit lângă o cruce mare, aceasta fiind înălțată de prizonieri în centrul taberei. După obișnuitele vizite în localurile principale, Nunțiul a vorbit adresându-se întregii mase de prizonieri, reprezentate și acolo de rase și confesiuni diferite. Prizonierii ascultau cu uimire și emoție cuvintele și gesturile pline de amabilitate ale reprezentantului Papei. Acolo el a remarcat că nu erau puțini cei care purtau o mică cruce la gât, iar alții arătau cu mândrie, o cruce tatuată pe pieptul lor.

Aceste arzătoare manifestări față de Cruce, - sublinia autorul articolului – sugerau Nunțiului un înălțător discurs asupra Crucii: Crucea înălțată de acei umili credincioși în mijlocul taberei era Crucea sfântă „în care este viața, salvarea și apărarea noastră, în care mai este și secretul forței noastre, deoarece, în timp ce ne vorbește de greaua lege a suferinței căreia suntem supuși, ne dă în același timp și garanția premiului nostru nemuritor”.

Ca o impresie dominantă culeasă din aceste vizite amănunțite în lagărele de prizonieri, Nunțiul releva că, în timp ce, în ansamblu, regimul lagărelor corespundea normelor stabilite de Convențiile internaționale, asistența religioasă, dată de preoții ortodocși români, putea fi și mai eficace, dacă s-ar cunoaște limbile vorbite de prizonieri.

Interesantă era mentalitatea acelor prizonieri, - se spunea în articol - care arătau a fi extrem de sensibili la manifestările religioase și la riturile Bisericii. Primirea făcută Nunțiului, cântecele religioase argumentează acest fapt, tot astfel și recunoștiința pe care au manifestat-o când el le-a dat icoane cu Maica Domnului cu inscripții și rugăciuni în limba respectivă.

Nu se poate trece cu vederea faptul că în tot cursul călătoriei sale, reprezentantul Papei a primit, ori unde s-a oprit, întâmpinări pline de respect și afecțiune; nu numai din partea reprezentanților guvernamentali care fuseseră avizați de

⁷ Ibidem.

trecerea lui, dar și din partea persoanelor particulare și a mulțimii. Într-un sat, - exemplifică autorul articolului – populația i-a ieșit în întâmpinare salutând pe Nunțiu apostolic, iar tinerii și copiii i-au oferit flori de câmp intonând imnul „Pentru episcopi”. Într-un alt sat, mai întâi un grup de catolici de origine poloneză, apoi întreaga populație a satului respectiv a alergat pentru a-i prezenta omagii: semn evident al respectului cu care era înconjurată Biserica catolică în toată România. Andrea Cassulo a primit omagii și ospitalitate și din partea unor familii catolice bogate – ne mai informează cei de la zi⁸.

La 21 aprilie, la vila Băneasa, a avut loc o discuție între Mihai Antonescu și Nunțiul papal. Problema abordată a fost aceea a raporturilor dintre Biserica de la Roma și Statul român, cu religia predominant ortodoxă, în contextul proiectatei vizite pe care Vice Președintele intenționa a o efectua la Roma, precum și la Vatican. Nunțiul papal i-a arătat grija pe care Sfântul părinte o are pentru viitorul Bisericii. La rândul său, Mihai Antonescu i-a expus punctul de vedere privind colaborarea Bisericii de la Roma și a celei ortodoxe.

Un alt punct al discuției s-a axat pe vizita pe care Nunțiul urma a o face la lagărele de prizonieri, militare și civile din Transnistria precum și la mănăstirile din Bucovina. A fost un moment prielnic de a se stabili programul acestor vizite.

Nunțiul l-a informat pe Mihai Antonescu că în urma vizitelor lagărului de prizonieri ruși, filmul care a fost atunci înregistrat a fost vizionat la Roma în prezența diplomaților.

La rândul ei, revista “Ecclesia” a publicat articole despre cele constatate și fotografii asupra situației prizonierilor.

„I-am arătat Nunțiului papal că studiez aceste lucruri, că sunt foarte recunoscător pentru sprijinul pe care mi l-a dat, rugându-l să exprime și Vaticanului toată recunoștința mea fiindcă ne-a sprijinit și pe calea aceasta printr-o indirectă informație asupra tratamentului prizonierilor ruși în România, înlesnindu-ne astfel ca să putem avea și unele știri de la prizonierii noștri din Rusia” - a spus Mihai Antonescu în încheierea întrevederii⁹.

La 9 mai, Mons. Andrea Cassulo, într-o scrisoare expediată de la București pe adresa Cardinalului Maglione, descria aspecte din vizita pe care o întreprinsese în lagărele de prizonieri precum și în zonele unde fuseseră implantați cei deportați.

Mons. Cassulo o descrie ca pe o călătorie lungă și obositoare. Aceasta a fost posibilă numai datorită sprijinului și facilităților create de Guvernul român. Înainte de plecare, a transmis tuturor prizonierilor, ofițerilor și soldaților, mesajul de Paști al Sfântului Părinte, comunicând Binecuvântarea apostolică și mărturia paternei Sale generozități. Nunțiul a pus la dispoziția autorităților române un milion de lei pentru un prânz special ce a fost pregătit a doua zi de Paști. Au fost trimise și treizeci și cinci de mii de iconițe cu Mesajul Augustului Părinte ... Vizita a început la 27 aprilie n. n.).

Trecând la lagărul principal, Tiraspol, unde prizonierii erau încadrați în muncă, i-a fost prezentat un grup de ofițeri ca lipsiți de orice idee religioasă. Apropiindu-se părintește, le-a vorbit, chemându-i în chipul cel mai delicat la principiile credinței; „...le-am spus că suntem toți frați, că avem un Părinte comun în cer, că avem și în Roma încă un Părinte, care îmbrățișează cu un singur sentiment de caritate toate națiunile și toate popoarele. La voi El mă trimite să vă binecuvântează, să vă asigur că se interesează de voi”. Nunțiul a observat că aceștia au început să-i zâmbească după care, i-au sărutat mâna cu respect. Într-un alt sector Nunțiul a întâlnit prizonieri care lucrau.

⁸Ibidem, p. 386-390.

⁹Arh. M.A.N., F 71, 1920 – 1944, Vatican. Relații cu România, 1943 – 1944, vol 23, p. 117.

Fiind întrerupt pentru moment lucrul, le-a vorbit și lor părintește și, întrebându-i dacă-și mai aminteau rugăciuni învățate de la mamele lor, și-a dat seama imediat că le-a atins puternic inimile. Invitați la rugăciune, au intonat, toți, în cor, Tatăl nostru, cântec solemn, care a impresionat profund pe toți cei de față.

După vizita prizonierilor, Nunțiul a trecut în sectorul deportaților. Și aceasta era o zonă căreia Guvernul român îi dădea îngrijiri, făcând tot ce era posibil ca să aibă necesarul pentru viață, pentru îmbrăcăminte, pentru sănătate. Opera era redusă, modestă, dar nu lipsea nimic din grija sa ca să aibă cele necesare condițiilor lor și circumstanțelor momentului. Nunțiul a trecut prin toate camerele, prin ateliere, interesându-se de nevoile celor concentrați, pe care i-a adunat apoi, adresându-le cuvinte ocazionale, accentuând că se afla în mijlocul lor din însărcinarea Sfântului Părinte, care nu i-a uitat din grijile Sale părintești, dornic să-i facă să simtă și ei caritatea Sa. S-a văzut pe fața tuturor o rază de speranță și de mare satisfacție.

În Raportul întocmit de Andrea Cassulo se vorbește despre vizitele întreprinse la fortăreața din Tighina și primirea la Odessa.

La Odessa a acordat o atenție deosebită deportaților. Ei erau găzduiți într-un bloc frumos și lucrau în diferite sectoare: tâmplari, croitori, etc. Din București, Centrala evreiască le trimitea haine, și diverse obiecte potrivite pentru orice categorie de persoane. Toți internații, suspendându-și lucrul, au venit în fața Nunțiului să-l asculte. Acesta le-a spus că Sfântul Părinte i-a trimis să-i încurajeze și să le arate interesul Său. Nunțiul mărturisea că acestora li se citea bucuria pe fețe.

Etapa următoare a vizitei a fost cea la Guvernator, Alexianu, în palatul frumos și impunător unde acesta își desfășura activitatea. La locuința sa, Nunțiul alături de toate autoritățile, a participat la un prânz oficial. Guvernatorul, dintr-o considerație specială, a crezut că este bine să-l invite și pe Oberführer-ul Comandantul SS din Landau, dornic să-l întâlnească pe Nunțiul apostolic, pentru a înlătura dificultățile de ordin religios. După prânz, Nunțiul a avut o convorbire cu el, în prezența Guvernatorului. I-a cerut să-i lase pe preoții catolici să treacă Bugul, pentru asistență religioasă în satele catolice. Acesta i-a promis că va scrie imediat Comandantului Superior al regiunii. În ceea ce privește relațiile Mons. Glaser cu preoții catolici, Mons. Cassulo le-a apreciat ca bune. Nunțiul, în schimb, s-a arătat neplăcut surprins de activitatea preotului Nikolaus Pieger (preot al Comunității germane din România), un opozant puternic și un obstacol foarte dificil. Nunțiul s-a înțeles însă cu Guvernatorul și credea că, în timp, puțin câte puțin, și acest obstacol va putea fi depășit într-un mod oarecare. Nunțiul era conștient de impresia puternică pe care o făcuse asupra înaltului reprezentant.

În seara de 29 aprilie, Nunțiul a plecat din Odessa spre Chișinău, capitala Basarabiei, unde a ajuns în dimineața următoare spre orele 10. Aici a fost primit de Guvernatorul general și de toate celelalte autorități. Chișinăul – subliniază Nunțiul în Raport – înainte de invazia sovietică, număra 130.000 de locuitori, în mare parte evrei. La data despre care se face vorbire mai erau 50.000 într-un oraș plin de ruine. Toate casele locuite de evrei fuseseră arse și distruse. Proprietarii înșiși, înainte de a părăsi orașul și a se retrage cu trupele sovietice, și-au dat foc la locuințe. Au fost distruse și Catedrala ortodoxă și stația de radio. Catedrala era deja refăcută, - menționa Nunțiul – în schimb, stația de radio era un morman de ruine.

Însoțit de Mons. Robu, Nunțiul a revenit la Cernăuți, la o oră târzie, îndreptându-se în noapte spre Moghilev. Era un centru important cu un mare număr de deportați. Cu toate că această vizită nu era prevăzută în program, localitatea fiind prea departe și greu accesibilă, totuși Nunțiul a hotărât să-i acorde acesteia o zi întreagă, cu

atât mai mult cu cât privea de aproape și direct scopul misiunii pe care i-a încredințat-o Papa. Și așa, în loc să-și continue călătoria spre București, s-a înapoiat pe alt drum, mergând pe Nistru la Moghilev, unde pe vremuri se găsea o frumoasă biserică catolică. La data respectivă, orașul era plin de evrei concentrați, provenind aproape din toate părțile României. Mai era și un mic grup de ruteni necatolici.

Dimineața de 3 mai a fost folosită pentru vizitarea oficiilor, spitalelor, altor sectoare de activitate, trecând printr-un oraș devastat de trupele sovietice. Din Raport mai aflăm că în centrul orașului, Nunțiul a întâlnit un grup de săraci care cereau ajutor, plângându-se de reaua administrație a autorităților municipale evreiești. Vorbind cu Prefectul care îl însoțea, înainte de plecare, Nunțiul a lăsat 20.000 de lei, să fie distribuiți la lumea săracă, nu în bani, ci în alimente¹⁰.

În lagărele de concentrare, ofițeri și soldați români se dedicau asistenței rușilor cu râvnă și cu o inimă generoasă. Românul, - mai citim în Raport – credincios, încearcă să insufle, prin exemplul său, un comportamentul permis de împrejurări, în inima acelor mase (în parte bolșevizate, în parte ținute sub teroarea câtorva conducători) sentimentul religios care, în mare parte, nu era stins, și aștepta numai momentul, ocazia, pentru a se manifesta.

Cu puține excepții, oriunde s-a prezentat, în diferite lagăre și sectoare, soldații ruși, încurajați de cuvântul Nunțiului, și-au îndreptat inima spre Dumnezeu, cântând toți împreună rugăciunea învățată de Mântuitorul. Acele voci care aveau un ton, o inspirație cu totul specială, l-au mișcat și emoționat pe Nunțiu ca și pe cei care l-au însoțit. Părerea Înalțului Prelat era cea că acele populații slave încă au credință și o simt, însă au fost abandonate și neglijate de secole. În mare parte, tineretul pierduse credința, nu o mai practica, fiindcă era pervertit de șefi și de ideile nefaste ale comunismului.

Nunțiul s-a trezit în fața unui spectacol impunător și misterios: o sută cincizeci de ofițeri anticomuniști au făcut promisiunea de credință, cântând Tatăl nostru; alte două mii două sute de ofițeri, dintr-un sector special, toți așezați pe patru sau cinci rânduri în fața Nunțiului, la cuvântarea sa despre înălțarea morală și de încurajare, nu au dat semne de credință religioasă, dar nici de necredință. Da fapt – spune Nunțiul – cea mai mare parte dintre ei erau totuși, pentru Biserică, pierduți. Un singur grup de georgieni, grupați de la sine împreună în grupul general, părea de la sine bine dispus. Nunțiul le-a zâmbit părintește și a constatat că vizita le-a fost plăcută.

Cea mai observat Nunțiu: în alte sectoare erau puțini cei care să-i țină îndepărtați de orice profesiune externă a credinței; Rusia, în masă, încă era credincioasă și simțea credința; un număr limitat semăna teroare și împiedica manifestarea și practicarea sentimentului religios.

Nunțiului i s-a spus că preotul ortodox vine periodic și oficiază liturgia, adevărat că nu duminica, ci cel mai adesea în cursul săptămânii, atunci când era liber. În timpul ceremoniei, prizonierii cântă imnuri religioase și, în diferite locuri, a găsit un cor bine format. Un preot din Basarabia pe care Nunțiul l-a întâlnit prima dată la Vlădeni, în Ardeal, în peregrinările sale l-a întâlnit mai apoi la Vulcan. Făcea serviciu în acea zonă, la Lupeni, la Petroșani nu prea departe de Vulcan. Un element bun și foarte util, fiind cunoscător de limbă rusă. A întâlnit, de asemenea, și un preot ortodox care ținea conferințe dar, cum acesta amesteca mereu religia cu politica, folosul nu era considerabil și uneori acest lucru indispucea sufletele nepregătite să primească adevărul, deformați cum erau de ideea comunistă.

¹⁰ Ion Dumitriu Snagov, op. cit., p. 196-199.

Catolicii erau rari și se găseau numai printre prizonierii polonezi galițieni.

Armenii erau și ei în număr mare, dar nu se dădeau în vânt după religie.

Cei mai mulți erau ortodocși și un număr bun tătari, deci musulmani. Aceștia au uitat orice practică a religiei. Printre ortodocși Nunțiul a găsit, în lagărul de la Timișoara, chiar și un preot prizonier. În lagărul menționat, ofițerii români pregăteau o capelă frumoasă, soldații decorând-o ei înșiși, cu picturi și tablouri. La Vulcan Mons. Cassulo găsisse una terminată și inaugurată.

Nunțiul a constatat că în zona vizitată sentimentul religios era profund. Deasupra multor porți de lagăre era scris chiar de soldați: „Nimic fără Dumnezeu”. De altfel, întâlnindu-se cu soldați români în posturi de gardă, pe când îi trecea în revistă și le da o iconiță, sărutau nu numai icoana, ci și mâna Nunțiului cu mare respect. „Acesta este un popor care, bine condus și instruit în religie de clerul său, cred că ar fi unul dintre cele mai bune. Între ei nu se cunoaște blasfemia. Găsesc adesea, chiar și în oficii publice, prefecturi, primării și oficii administrative secundare, icoane în fața cărora ard candelă” – nota Nunțiul în Raport.

Pe de altă parte, autoritățile civile și militare l-au întâmpinat pe Nunțiu cu multă atenție și respect, înțelegând că fac onoare prin el, Papei. Ofițerii care l-au însoțit în călătorie, la misă au făcut rugăciunea alături de Nunțiu și au luat parte în fiecare zi, la Sfânta Liturghie. La slujba Tuturor Sfinților, după Evanghelie, Nunțiul le-a vorbit despre Fericiri și ei au rămas foarte mulțumiți. Înainte de a se despărți, aceștia au mulțumit reprezentantului Vaticanului în România, convinși fiind de beneficiile aduse în atâtea inimi sărmene, și de importanța misiunii îndeplinite de el. Și-au exprimat venerația față de Sfântul Părinte.

Vizita pe care Mons. Cassulo a făcut-o la Sinaia și la Timișul de Jos, la prizonierii americani, a fost o deziluzie. Acei tineri nu au înțeles imediat scopul vizitei Nunțiului și gestul prietenesc al acestuia. S-au arătat mai curând indiferenți și de o calitate care a dezgustat. Vorbindu-le englezește și explicându-le scopul misiunii, încet, încet, aceștia s-au înseninat. Li s-au împărțit țigări, sticle de vin, o icoană a Sfintei Fecioare. Au mulțumit dar, nu au manifestat nici un gest de respect religios. I-au declarat că, cei mai mulți dintre ei erau protestanți. Dar, erau și catolici. Aceștia asistau din când în când la Liturghie. Un ofițer a cerut și Rozariul. Ce a sesizat Nunțiul: că ofițerilor și soldaților le place mult jocul, distracția, sportul și fac din noapte zi, în schimb nu participă la nici un serviciu; serviciul în dormitoare era făcut de soldați ruși. Acest element necesită o atenție deosebită – subliniază Nunțiul – dar, negăsind preoți de limbă engleză, era greu să-i ajuti. Prizonierii americani aveau cărți de rugăciuni, Evanghelia, Imitatio Christi și alte cărți de lectură religioasă recreative. Dacă s-ar putea avea în Vatican un număr considerabil de astfel de volume, Nunțiul ar fi mulțumit să le trimită acelor tineri care, bine conduși, instruiți, ar putea da rezultate optime. Nunțiul i-a receptat ca fiind elemente bune, deschise la nou, dar care au auzit prea puțin vorbindu-se de Dumnezeu, de Biserică, de Sfântul părinte. Aceasta demonstrează grava, importanta datorie a religiei în Statele Unite ale Americii, unde deja, se parcursese până la acea oră un drum lung în bine.

În aceeași zi, poposea la Sinaia, la al doilea lot de prizonieri americani. Cei 15 tocmai luau masa de prânz când a ajuns Nunțiul. Aceștia, la început, s-au dovedit total neinteresați. Abia după ce le-a explicat scopul misiunii sale, atmosfera s-a schimbat în bine și, mai târziu, s-au sculat în picioare salutând militărește, mulțumiți de daruri și de binecuvântare. Acel lot era compus din bolnavi și convalescenți. Pe cei doi bolnavi

grav, i-a văzut și încurajat - unul la Sinaia și altul la Ploiești. - pe drumul de întoarcere spre București. Au rămas foarte mulțumiți.

Și astfel, prin cele trei călătorii efectuate, Nunțiul a reușit să viziteze toate lagărele de prizonieri din România¹¹.

În loc de concluzie putem apune că, în retrospectiva războiului, ne apare clar efortul comun al Vaticanului și României aflate într-o activitate diplomatică fierbinte și intensă dar, puțin cunoscută pentru ajutorarea victimelor războiului. În această activitate s-au implicat atât Papa cât și Curia romană, precum și Biserica locală: Mons. Andrea Cassulo, episcopii ca și un număr important de preoți: români, maghiari, germani, italieni. Din documentele folosite de noi reiese cât de vastă a fost rețeaua de colaboratori ai Nunțiului, catolici și necatolici, din toate straturile sociale, până la Guvernul militar și la Conducătorul acestuia, Mareșalul Ion Antonescu.

LES PRISONNIERS SUR LE TERRITOIRE DE LA ROUMANIE - UNE PERMANENCE DANS LES RELATIONS DIPLOMATIQUES LA ROUMANIE – VATICAN (1939-1944)

Résumé

Les relations diplomatiques de la Roumanie avec Vatican ont connu divers aspects. Une grande importance dans ces relations a eu la présence des gens soumis aux représailles de la guerre. L'intérêt manifesté de Vatican pour l'atténuation des souffrances, aussi comme les efforts faits par le Nonce apostolique de Bucarest, Andrea Cassulo, a été manifesté par des diverses manières d'intervention, des aides matériaux et spirituels, des visites dans les camps de la guerre, etc., dans une série de collaborations avec les autorités.

La préoccupation d'intervenir dans l'appui des personnes affectées, à la suite de la guerre, ont paru dans l'activité du Nonce Andrea Cassulo pendant les premiers jours du refuge des Polonais en Roumanie, immédiatement après l'invasion des nazis, dans le septembre 1939. En généralement il s'est encadré parmi les mesures adoptées par le Gouvernement roumain pour assurer l'asile nécessaire aux autorités et aussi à la population de Pologne qui a été envahie par les nazis et les Soviétiques.

En ce qui concerne l'assistance des autres prisonniers de guerre, les actions de Vatican ont été organisées dans le plan international et reconnus par les traités concernant la défense de la dignité humaine, valables pour tous les nations, les états et les religions. Vatican a demandé l'organisation de ces assistances par ses représentants diplomatiques dans une collaboration avec les gouvernements des lieux.

En ce qui concerne la Roumanie, le Gouvernement a donné son concours au représentant de Vatican à Bucarest pour les visites des camps de prisonniers qui étaient sur le territoire de l'État.

---

¹¹ Ibidem, p. 200 – 204.